

אתרי אינטרנט חינוכיים ישראלים לילדים: ניתוח תוכן והערכה / שרון עמיר

תקציר

בשנים האחרונות מתעצם כוחו של האינטרנט ככלי חינוכי מן המעלה הראשונה. הלמידה הולכת והופכת להיות מונחית רשת, הן בדרך פורמלית של שילוב אתרי אינטרנט מוכוונים למידה בתכניות לימודיות, והן בדרך א-פורמלית של אתרי אינטרנט המשמשים ככלי עזר חינוכיים וולונטריים. אף על פי כן, מרבית בתי הספר בארץ אינם משלבים לימוד באמצעות האינטרנט, במסגרת בית ספרית, על אחת כמה וכמה, בכתות הנמוכות. המצב הנתון מגביר את חשיבותה של המודעות ההורית לשימוש באינטרנט, ואף הופך את בחינת איכות אתרי הילדים לחיונית. הערכת טיב האתרים תסייע לצוות החינוכי ולהורים, לעשות שימוש מיטבי באינטרנט לפיתוח יכולות קוגניטיביות ומוטוריות, בנוסף על יכולות שימוש בממשק ממוחשב אצל ילדים. מטרת המחקר לסקור את המצב הנוכחי בתחום אתרי האינטרנט החינוכיים לילדים בארץ, ולבחון בטכניקה של ניתוח תוכן את הרכב האתרים בארץ על פי קריטריונים איכותיים וכמותיים כאחד, תוך התייחסות להמלצות הספרות המחקרית לגבי פיתוח ועיצוב אתרי אינטרנט איכותיים לילדים. כמו כן, הושוו מאפייני אתרים חינוכיים לילדים בפילוח על פי מגזרי בעלות ותשלום. המדגם נבנה תוך שימוש במדריך אתרים יעודי לילדים, בדרך של דגימה מכוונת, במטרה לשקף מגוון רחב ככל האפשר של אתרי אינטרנט חינוכיים לילדים הפועלים בארץ כיום. לצורך המחקר הנוכחי, נבנה כלי מדידה, על סמך ספרות מחקרית רלבנטית. גמישותו של כלי המדידה, אפשרה לחלק מהקריטריונים על-פיהם נותחו האתרים, להשתנות בצורה מתפתחת, במהלך העבודה. המדד כלל פרמטרים כלליים, עיצוביים, אינטראקטיביים ותוכניים, שאפשרו ניתוח תוכן רב פנים בכדי ליצור תמונה מייצגת של אתרי האינטרנט החינוכיים בארץ.

ניתוח הנתונים העלה את התוצאות הבאות מאפייני אתרי אינטרנט חינוכיים לילדים בארץ: הפרופיל הממוצע של אתרי המדגם מעיד על איכותיות. רוב ההמלצות היישומיות המצויות בספרות המחקרית לגבי אתרי ילדים ממומשות באתרים החינוכיים לילדים בארץ, למעט רמות העיצוב, השימושיות והאינטראקטיביות הנמוכות. בקרב האתרים ניכרת רמת תכנים גבוהה. בסולם בן חמישה שלבים למדידת רמת התכנים, דורגו רוב האתרים בשני השלבים העליונים; למותר לציין כי אינטראקטיביות ושימושיות, אינן 3.92 וממוצע רמת התכנים לאתר עמד על מהוות תחליף לתכנים המספקים לילדים חוויות פתוחות קצוות ואתגרים הולמים; אתרים חינוכיים, שמחציתם בבעלות ציבורית; מרביתם אינם דורשים תשלום עבור 79 במדגם תכניהם, אינם מחייבים רישום ואינם מכילים פרסומות כלשהן. הם מספקים מידע להורים אך

אדישים לצורך לפרסם הצהרת פרטיות. האתרים החינוכיים מקושרים לאתרים חיצוניים במידה משמעותית כזו או אחרת, ואך מעטים מתפקדים כאיים בודדים הכוללים פחות משלושה (כשליש מן האתרים סווגו 91% קישורים. האתרים, רובם ככולם, סווגו כאתרי למידה ומשחק)

גם כפרוייקטים מקוונים, שנועדו להנחיית תוכניות לימוד ועבודה משותפת על משימות מוסכמות, וכדרך להעברת מסרים גלויים. מן האתרים מעבירים 6% תכנים חינוכיים לסוגיהם הם השכיחים ביותר בקרב האתרים) רק

תכנים בידוריים גרידא). אלו מקוריים בעיקרם, מכילים ביבליוגרפיה, ומיועדים לתלמידי בתי הספר היסודיים, ובעיקר לתלמידי כיתות ד' – ו'. תכנים נוספים מופנים גם להורים ולמורים. האתרים מתהדרים בכותביהם, רובם מעניקים קרדיטים שמייים למחברי המקורות וחלקם מבין האתרים, זהות המחברים נותרה עלומה. 8% מציינים רק את שם צוות הפיתוח. ב על אף אופיו הדינמי של האינטרנט, כמחצית מאתרי המדגם מכילים תכנים סטטיים, מאחר והם עוסקים בהעברת חומר לימודי כזה או אחר. כחמישית מהם מספקים התייחסות מיוחדת לאירועים אקטואליים, היסטוריים וקלנדריים (קבועים) (חגים ומועדים), ומשתנים על בסיס יומי. השוואה בין מאפייני האתרים, במגזרי הבעלויות השונים טמונים באפיוני העיצוב, השימושיות והאינטראקטיביות הכלולים המגזר המסחרי יתרונותיו של באתריו בהיקף גדול, בנוסף על גיוון בסוגות אתרי הילדים) (למידה ומשחק, יצירה ועיצוב ועוד). חסרונותיו טמונים בתכנים הפרסומיים הרבים הכלולים בו. מתאפיין מחד, בתכנים מקוריים, ריבוי ביבליוגרפיה וקישוריות נמוכה. מאידך, המגזר הפרטי ברבים מן הפרמטרים, המגזר הפרטי הוא הנחשל ביותר. רמות העיצוב, השימושיות והאינטראקטיביות שלו נמוכות למדי, נושאו מצומצמים, רמת התכנים אינה גבוהה, והוא כולל פרסום. הסיבה לכך נעוצה, ככל הנראה, בהיעדר משאבים כספיים. מציגים בחלק גדול מן הפרמטרים חזית אחידה – הם חפים המגזר הציבורי והממשלתי מפרסומות, אך בעלי רמות עיצוב, שימושיות ואינטראקטיביות נמוכות למדי; הם עתירי נושאים ורמת תכניהם גבוהה אך סוגות האתרים מינימליות) (בעיקר למידה ומשחק ופרוייקטים מקוונים); הם מותאמים לקהל היעד שלהם, אך מתאפיינים בתכנים סטטיים. ההבדל העיקרי בין המגזר הציבורי למגזר הממשלתי הוא הרצינות התהומית – אתרי הממשל לוקים ברצינות יתר, הם כמעט ואינם מכילים תכנים חינוכיים בידוריים אלא בעיקר תכניות לימוד לכיתות הגבוהות בעוד שהאתרים הציבוריים מגוונים יותר וקלילים יותר, מבלי להתפשר על רמת התכנים המוצעת בהם.

השוואה בין מאפייני אתרים בתשלום למאפייני אתרים ללא תשלום (חינמיים) על פני מגזר התכנים הניתנים בחינם, בולטים לעין. מגזר התכנים בתשלום יתרונותיו של האתרים אינם כוללים פרסומות, מפרסמים מידע להורים ומחציתם אף כוללים הצהרת פרטיות. הללו אף מובילים בשימוש במאפייני העיצוב והשימושיות הייחודיים לילדים, בעוד הרמה המקבילה של האתרים ללא תשלום, נמוכה מן הממוצע. על קהל היעד של מגזר התכנים בתשלום, נמנים בעיקר תלמידי היסודי וצוותי הוראה והוא ממעט לכלול אתרים שאינם מפולחים לקבוצות גיל מוגדרות. מחברי כל האתרים זוהו, בין אם שמית ובין אם קבוצתית, ואחוז הביבליוגרפיות בקרבם גבוה. כל אתרי המגזר סווגו כאתרי למידה ומשחק וחלקם אף כאתרי פרויקטים מקוונים; רובם ככולם נושאים אופי חינוכי כלשהו, ואך מיעוטם מכיל תכנים אינפורמטיביים ופרסומיים. רמת תכני האתרים בתשלום גבוהה יותר מרמת התכנים הכללית. לעומת זאת, אינם דורשים רישום, בעלי

רמת אתרי מגזר התכנים ללא תשלום וכוללים תכנים לתלמידי היסודי , אינטראקטיביות גבוהה למדי, העולה על הממוצע הכללי וחטיבת הביניים במקביל לתכנים רב גילאיים. בקרב האתרים החינמיים, ניכרת מגמה של עדכון בשונה ממקביליהם בתשלום, השומרים על סטטיות יחסית. זאת , והתחדשות התכנים מעת לעת ועוד, למעלה משליש מהם מספקים התייחסות לאירועים מיוחדים. נושאי האתרים החינמיים וסיווגיהם מגוונים והם כוללים את כל סוגי התכנים האפשריים. נראה כי אי ההקפדה על סוגי התכנים הנכללים באתרים החינוכיים החינמיים, היא שמורידה את מרבית רמת תכניהם אל מתחת לממוצע הכללי. אף על פי כן, בסולם רמת התכנים, דורגו האתרים בשלבים השלישי והרביעי מתוך חמישה. מחקר זה הוא נסיון ראשון מסוגו לבחון את מפת אתרי האינטרנט החינוכיים לילדים בישראל, וככזה הוא מעורר תהיות העשויות להוות מצע למחקר נוסף בתחום כגון - רמת המודעות לנושא זכויות הגולשים, במסגרת הצהרת פרטיות, בין מפעילי אתרי אינטרנט בישראל ; השפעת השימוש במדריך אתרים ייעודי לילדים על הרגלי הגלישה שלהם ואפיון אתרי אינטרנט ייעודיים לבני נוער בישראל כמו גם מחקרים השוואתיים למיניהם.

מספר מערכת

1098542

מספר מיון

E025.0637 עמי.את תשס"ו